

TIIRUTAJA

EESTI ORNITOLOOGIAÜHINGU TEABELEHT

NR 64 ♦ SUVI 2024

EESTI ORNITOLOOGIAÜHING
ASUTATUD 1921

Loe sellest lehest:

- 1 Põnevad pildile püüdmised
- 4 Linnuhuviliste lood: Tiit Randla
- 6 Noortenurk: kommensalism Kakrarahul
- 8 Kägudel külas
- 10 Verejanulised Tartu linnavaresed
- 11 Pesitsevad metsalinnud

➤ Rohkem keskkonda modelli ümber on pigem hea. Pildil tundrakiur.
Foto: Roger Erikson

Kas käod on paigatruud?

Seda, et linnud võivad olla väga sünni- ja pesapaigatruud, oletati juba sajandeid tagasi. Satelliitsüsteemide kasutamine lindude liikumise uurimisel on näidanud, et väga paljud rändlinnuliigid on hämmastavalt paigatruud ka rändepeatus- ja talvituspaikade valikul. Aga kuidas käituvad Euroopas elunevad käod? Kas nad on pesapaigatruud? Missugused on nende rändeteed? Kus asuvad talvituspaigad? Loed edasi aasta linnu kodulehelt: eoy.ee/kagu.

Põnevad pildile püüdmised

Roger Erikson

Fotograafia kui hobiga hakkasin ma tegelema 2009. aastal. Alguses õppisin eeskätt põhitõdesid ning praktiseerimise eesmärgil pildistasin kõike, mis huvitav tundus. Umbes kolm aastat hiljem jõudsin järeldusele, et lindude ja nende elutegevuse jälgimiseks ning jäädvustamiseks tuleb muretseda teleobjektiiv. Toona tundus linnumaailm mulle väga põnev ja oli minu jaoks uus teema, millega ma varem polnud kokku puutunud. Nüüdseks ongi minu lemmikuteks kujunenud linnud, keda ma läbi kõigi aastaaegade eri paigus jälgin ja võimaluse korral ka jäädvustan.

Retkede planeerimisel on mul välja kujunenud kindlad eelistused. Loomulikult üritan valida selliseid kohti, kus on suurem tõenäosus põnevaid liike kohata. Sellisteks paikadeks on minu jaoks mereäärased alad, just elurikkuse pärast. Iseäranis rände ajal, kevadeti ja sügiseti, on seal väga suur tõenäosus näha ebaharilikke liike – mõnd harvanähtavat läbirändajat või üldse meie territooriumile mitte kuuluvat lindu. Ilmselt see viibki mind alati põnevusega tagasi mere äärde, kuna iial ei või teada, keda seal kohata võib või milliseid elamusi loodus pakub.

Samas pole kunagi garantiid, et sa tingimata midagi põnevat näed. Kuna fotograafia on mu hobi, mitte sissetulekuallikas, siis pole hullu, kui ma ka õhtu tühjade kätega (mälukaartidega) lõpetan. Vahel kosutab hinge hoopis vaikus või mõni kaunis päikeseloojang. Eesti loodus on imeline ja nauditav igas oma olekus.

Alati ei ole vaja lähivõtet

Alles hiljuti, mai keskpaigas, kohtasin esmakordselt tundrakiuru. Oma 15-aastase hobifotograafi karjääri jooksul polnud ma seda liiki varem

näinud. Olin sealsamas paigas varasematel aastatel kohanud nii soo- kui ka metskiure, kes rannas toituvad ja mõnikord end kivide vahelt näitavad. Seekordne isend tundus algusest peale kahtlaselt tumeda ja „määrdundu“ sulestikuga, mispeale kahtlustasingi kohe tundrakiuru. Kiire pilguheit internetti kinnitas mu arvamust. Edasi jälgisin, kuidas lind käitub ning kas ma häirin teda oma kohalolekuga. Tundras pesitseva linnuna polnud ta tõenäoliselt inimest varem kohanud, igatahes tundus ta olevat üsna salliv ning lubas end pikalt jälgida.

Kuid selliseid võimalusi ei tohiks kunagi kuritarvitada! Püüan alati leida optimaalse kauguse, kus ma lindu ei häiri, ent kus säilib võimalus teda pildile püüda. Ekslikult arvatakse tihti, et linnule peaks alati võimalikult lähedale saama ja et ainult siis õnnestub ta suurelt kaardrisse püüda. Hea pildi koostisosaks on lisaks peategelasele siiski ka keskkond, kus ta tegutseb. See annab vaatajale palju lisainfot ning muudab pildi sageli isegi põnevamaks. Niisiis on hea vormistuse aluseks pigem rohkem keskkonda ning „õhku“ modelli ümber.

Tundrakiur piilus mind esmalt kivide varjust, käis mõned korrad ka vastutulelikult poseerimas ja jätkas segamatult toitumist. Nii oli ta mu vaateväljas veel pikalt, kuid ma ei pidanud mõistlikuks teda liiga kaua tülitada. Tegin enne koju suundumist veel viimased pildid, et kaunist loojanguvalgust ära kasutada, ja jätsin ta omapäi tegutsema. See on peamine reegel looduses pildistamisel ja õigupoolest üldse looduses liikumisel: austa loodust ning seal elavaid ja tegutsevaid isendeid!

Eriline tabamus

Kui rääkida haruldustest mererannal, siis vaieldamatult kõige erilisemaks päevaks pean ma 2020. aasta 25. septembrit. Olin planeerinud reisi läänerrannikule Põõsaspeale, lindude jälgimiseks ühte parimasse kohta Eestis. Kuna see koht asub mu kodust üsna kaugel, planeerisin kahepäevase retke, et võtta maksimum kaunist õhtust ning järgmisel varahommikul linde vaadelda.

↑ Tundrakiur kivide vahelt piilumas

Fotod: Roger Erikson

Põõsaspeal on peaaegu iga päev linnuliiklust jälgimas paljud ornitoloogid ja linnuhuvilised, kes mööduvaid linde registreerivad ning vaatlused andmebaasi lisavad. Tookord lahkusid aga viimased linnuhuvilised kell neli õhtul ning jäin sinna paariks tunniks ihuüks. Sellised hetked on alati väga oodatud, sest naudin üksi looduses olemist täiel rinnal.

Jälgisin mööduvaid linde, kuni ühel hetkel pälvis mu tähelepanu kajaka kisa. Silmasin kalakajakat, kes ajas taga üht lindu, keda ma lennult kohe ei tuvastanud. Kalakajakas sundis jälitatava linnu vette maanduma. Alles siis sain põhjalikumalt uurida, kellega on tegu, ja ega ma kohe alguses liiki ära ei tundnudki. Nimelt pole ma kuigi hästi kursis „välismaiste“ lindudega, ja see isend tundus mulle võõras. Teadsin, et tormilinnud on pikkade ja kitsaste tiibadega. Oma parima teadmise ja venna abiga määrasin isendi tol hetkel põhja-tormilinnuks, kuid see ei tundunud mulle endale siiski päris loogiline, sest siinmail polnud keegi seda liiki varem vaadeldud. Meile lähimad vaatlused jäid Soome ja Rootsi rannikule ning seda lindu võib tema looduslikel aladel kohata Põhjamere ja Atlandi ookeani rannikutel, Suurbritannia ümbruses. Seega ei

↓ Kalakajakas sundis jälitatava tormilinnu vette maanduma.

tundunud see määrang mulle õige. Aga pärast info ülesriputamist linnugruppi sain kiirelt kinnitust, et tegu on ikkagi põhja-tormilinnuga.

Peaaegu kohe kontakteerus minuga hulk linnuspetsialiste ja linnuteadlasi Eestist ja Soomest, et sellest erilisest kohatumisest pilte saada ning seda oma väljannetes ja kodulehtedel kajastada. Siiani pole keegi peale minu seda liiki Eestis pildistanud ega isegi mitte vaadelnud. See on uhke tunne, mida võib pidada üheks sellise hobi tipp hetkeks. Usutavasti oli lind eelnend päeval aset leidnud tormi käigus suurte tuultele ja meeltesegaduse tõttu Eesti rannikule ära eksinud. Nägin, kuidas ta pärast väikest puhkepaust Osmussaare poole ära lendas, ja rohkem teda Eestis ei kohatud.

Paljulubav Põõsaspea

Seesama torm tõi meile ühe teisegi uue liigi, kelle tuvastasid linnuvaatlejad järgmise päeva õhtul, kui olin Põõsaspealt juba lahkunud. Tegemine oli ameerika vihitajaga, kelle väikseid erinevusi tavalisest vihitajast ei oska algaja linnuvaatleja ehk isegi märgata, kuid mille kogunud linnuvaatleja ära tunneb. See isend oli lausamitmeid nädalaid kohapeal ning linnuhuvilised Eestist ja lähiriikidest käisid teda vaatlemas. Läksin isegi nädal hiljem sinna tagasi ja sain ka selle harulduse pildile – tõsi, mitte küll päris kvaliteetselt, kuid siiski äratuntavalt. Tagantjärele mõeldes meenub, et sel õhtul, kui olin tormilindu kohanud, olin seal kivide vahelt piilumas märganud ka üht vihitajat. Keerasin isegi oma objektiivi sinnapoole, et teda pildile püüda, kuid ta suutis siiski viimasel hetkel ära lennata. Hiljem tundus kõik loogiline: kuna meie vihitajad olid juba rändele asunud, siis ainus seletus olekski olnud see, et ameerika vihitaja oli juba

→ Kanakull mööduvaid tiire ja kajakaid jälgimas.

↓ Noor naerukajakas on kanakulli jaoks lihtne saak.

sel päeval Põõsaspeal. Mõelda vaid, kui oleksin ka ameerika vihitaja samal päeval põhja-tormilinnuga pildile püüdnud. Selline asi võib juhtuda vaid korra elus... Aga ehk on minul see kord veel ees.

Ranniku võlud

Kui meenutada veel ebaharilike liikide kohtamist mererannal, siis arvan, et kanakull võiks sinna kategooriasse kuuluda küll. See pole kindlasti tema peamine tegutsemispiirkond, ent teatud hetkedel on seda liiki võimalik rannikul kohata. Olen kahel korral olnud selliste hetkede tunnistajaks ning isegi jäädvustanud edukat jahti. Mõlemal korral oli ilmselt tegu kanakulli noorlinnuga, kes katsetasid mererannal kajakate püüdmist. Esimesel korral istus üks isend roostiku varjus ning jälgis mööduvaid tiire ja kajakaid, kes madalal vee kohal kalu otsisid. Isend oli

röövlinnu kohta ebatavaliselt julge ega teinud minu kohalolekust eriti väljagi. Kuid põnevam kohtumine, mis küll ühe linnu jaoks kurvalt lõppes, leidis aset rannikulähedases metsas, kus kanakull oli end varitsemata sättinud ja ühel hetkel vee poole sööstis. Tema sihtmärgiks olid noored naerukajakad, kes kuigi hästi veel lennata ega põgeneda ei osanud. Niisiis oli kanakulli jaoks tegu pigem lihtsa saagiga, ning sellist võimalust röövlinn juba käest ei lase.

Arvan siiralt, et see hobi teeb minust parema inimese. Looduses viibimine ning lindude seltsis aja veetmine aitab argimõtted kasvõi mõneks tunniks eemale viia ning laseb ajul puhata. Kui juhtun midagi eriliselt kogema ning ka jäädvustama, on emotsioonid veel pikalt laes. Lisaks on inimestel lindudelt ka palju õppida. Just seda, kuidas vajaduse korral olla julge, kuid ka näiteks kaaslaste valikul siiras ja hooliv ning järglaste eest hoolitsedes armastav ja kaitsev vanem. Looduses on kõik ehe ja ehtne, tuleb seda lihtsalt osata näha ja tajuda.

Teistest põnevatest hetkedest saab lugeda ja pilte vaadata aadressil roxifotoblog.com.

Tiit Randla:

„Ennekõike pean tähtsaks eetika hoidmist lipukirjal.“

Küsitlesid Tiiu Tali ja Liis Keerberg

Kuidas algas sinu huvi lindude vastu?

Minu teekond loodusuurijaks sai alguse hoopiski putukaist. Rahumäe kooli loodusloo õpetaja innustas poisse liblikaid koguma, nii et meie tänava poisid olid siis kõik noored entomoloogid. Linnud said minu kireks alles hiljem. Selle taga oli äsja ilmunud esimene mustvalge välimääraja ning noorte zooloogiline õpiring loodusemuuseumis. Teenisin koolipoisina linnutopiste valmistamisega taskuraha. Minu esimene ornitoloogiline tegu oli lindude fenoloogilise kausta läkitamine Loodusuurijate Seltsi 1954. aastal – 70 aastat tagasi. Loodusmuuseumi asedirektorilt, ornitoloog August Mangilt saadud suunised juhatasid metsamatkadele Mustjõe. Kevadtalvised retked metsisemängu või kakke kuulama said teoks koos tollaste kamraadidega, kellest siiani veel alles Jaan Viidalepp, teejuhiks oli meil sageli legendaarne metsahulgus Hillar Pärjassaar. Tarvajõe orus Jõeväraval kogunes hommikul mänguks kümneid metsisekukki (metsis oli tollal jahilind); siis veel ei asustanud Eestit metsseakarjad, ka põdra ja metskitse sõrajälgi oli hõredalt. Talveõhtuti Krani metsavahi juures kõõmnete juures kuulasime metsauudiseid ja meenutusi kaljukotka pesast, konnakotkastest, Kreo

Ornitoloog, jahindustegelane ja looduskaitaja Tiit Randla 1988. aastal

Foto: Jaan Künnap

järve äärsest must-harksaba pesast, lapi kaku kohtamisest ning hiljuti siikanti asustatud kobraste elukäigust.

Oma linnuteadusliku alghariduse sain ma Matsalus, kus olin koolipoisina kaks suve koos Rein Saluri ja Mart Rahiga abiks ornitoloog Sven Onnole. See oli aastatel 1957–1958, kui alustati taas selle linnuparadiisi uurimist. Päevi täitsid pikad ja väsitavad paadiretked ning jalgsikõnnid päevaga Penijõelt Puise või Saastnani. Elasime Liiva talu lakas, õhtul kõrisesid ümberringi kõred ning roostikku lendasid ööbima kümned tuhanded kuld-nokad. Päeval rõngastasime naerukajakate poegi, nende haudekolooniad koosnesid tuhandeid lindudest.

Mida sa ülikooli õppima läksid?

Matsalu koolitus ja sellele eelnenud metsarännakud Kõrvemaale olidki selleks tõukejõuks, mis suunasid bioloogiat õppima. Alternatiivi polnud. Kui tuli otsustada, kas valida metsa- või veelinud, otsustasin metsalindude kasuks.

Tolle aja linnuteadus tegeles rände uurimisega, vaid Sven Onno võttis julguse arendada populatsiooniökoloogiat kalakajaka näitel. Ülikoolis ornitolooge polnudki. Minu formaalseks juhendajaks sai hoopis entomoloog Hans Remm. Neerutisse linde uurima minema agiteeris mind noor ja aktiivne Jaan Eilart. Metoodika linnuloendusteks metsas hankisin aga kuulsalt väliseestlasest zooloogi ja ornitoloogi Johannes Lepiksaare vahendusel, kelle aadressi sain Mart Nikluselt. Nii jäingi peamiselt üksildaseks omaette tegutsejaks, ainsaks kaaslasel metsamehest linnuhuviline Henn Vilbaste, kes samuti luges metsas linde.

Kui 1954. aastal ilmus uhke raamat „Eesti NSV linnud“, sai see mulle linnulaseks aabitsaks. Raamatus oli selgesõnaliselt kirjas, et linnu-uurija põhivarustusse kuuluvad püss ja binokkel. 1956. aastal sooritasin jahimehe katse ja hiljem ostsin üheraudse jahipüssi. Noil aegadel polnud saadaval värvipiltidega välimäärajaid. Tundmatu lind tuli maha lasta, valmistada kaavik ja siis ära määrata. Selline barbaarne praktika kestis minu jaoks 1961. aastani, mil tõin ülikooli zooloogia kateedrisse Vene Kaug-Idast terve kogu eksootilisi linnukaavikuid. Tollased rännakud Põhja-Uuralisse ja Ussuurimaale, mis seonduvad õppepraktikaga, sütitasid minus rännukihhi, seda sai aga tollal rahuldada vaid Vene impeeriumi piires.

1992. aastal Võrumaal Kobelas kotkaid vaatlemas – Tiit Randla, Fred Jüssi, Reimo Rander.

Kuidas sai sinust „kotkamees“?

1964. aastal korraldas Eerik Kumari merikotka üleeuroopalist loendust Eestis, minu vastutusalaiks sai Loode-Eesti. Sõitsime tolleaegse loodusmaja bussiga Nõva-Vihterpalu kanti vanu teadaolevaid pesakohti üle vaatama ja kohalik jahimees juhatas meid asustatud kotkapesale Kivi-ojal. Hiljem tegi sealsest kotkapeojast foto Edgar Kask – lind osutus hoopis kalju-kotkaks. Sellest seigast piinlikkust tundes otsustasin süveneda kotkaste uurimisse. Uues ametikohas merekalakaitse inspektorina sain sõiduvahendiks külgkorviga mootorratta ja vaba sissepääsu piiritsooni. Loomulikult oli nüüd palju hõlpsam jõuda kotkapesadeni ja nautida linnumehe-hena Soome lahe saari.

Minu sagedaseks kaaslaseliseks kotkaretkedel sai Fred Jüssi, hiljem ka Jaan Rannap. Tublisti õhutas meie indu Eerik Kumari, nimetades Jüssit ja mind avalikkuse ees Eesti kakkude ja kullide uurijaiks. Looduskaitse Valitsus tellis meilt ülevaate Eesti kotkaste hetkeseisust. Paraku jäid meie ponnitused harrastuse tasemele, seda tingisid valitsevad olud ja huviliste nappus: aeg ei olnud veel küps. Julgen väita, et minu 1976. aastal ilmunud raamat „Eesti röövlinnud“ aitas kaasa uue põlvkonna uurijate ja huviliste kujunemisele, kes viisid 1990. aastatel meie röövlindude uurimise uuele teaduslikule tasemele.

1970. aastatel tekkisid tänu Kumarile regulaarsed kontaktid Soome ornitoloogidega, kuna õnnestus taastada sõjaeelne traditsioon: Eesti-Soome ornitoloogide päevad. See oli nagu valguskiir pimeduse riigis. Huvi oli vastastikune. Sageli rikkusime reegleid ja võõrustasime külalisi „keelatud paigus“, nagu Matsalu, Alam-Pedja ja Kõrvemaa. Ühel 1970. aastate kevadsuvel juhtusin matkajuhiks salaretkel Mustjõe kanti Kõrvemaal Pentti Linkolale – Soome ornitoloogile, kellest sai põhjalal loodusfilosoof ja roheäärmuslane ning kelle vaated suures plaanis ennetasid praegust aega.

Kas jagaksid mõnd linnuelamust?

Meelde tuleb hoopiski üks eriskummaline seik, mis ei saa enam kunagi korduda. 1957. aastal võeti mind kaasa Balti linnukonverentsile. Startisime Tartust Leetu väikese bussiga, kus oli koos kogu tolle aja kutseliste ja harrastusornitoloogide koorekiht. Pikka sõitu aitas sisustada omapärane võistlus: loendasime, kummal pool teed, kas paremal või vasakul, istub elektritraatidel rohkem siniraagu. Läti piiri taga läks arvestus segamini, kui arv jõudis üle saja. Nii tavaline lind oli siis veel siniraag!

Oled palju reisinud - millistesse paikadesse?

Eesti Jahimeeste Seltsis töötades käisin Vene Arktikas, mille põnev loodus pakus võimalust tunda end uuriva zooloogina. Aastail 1974–1983 osalesin neljal

Nõva Perakülas Kotkaklubi kokkusaamisel 1994. aastal koos Einar Tammuriga.

ekspeditsioonil Wrangeli saarele, Franz Josephi maale, Severnaja Zemljale ja Taimõri poolsaarele. Tundsin, et sain end teostada jääkarude uurijana, aga ka ornitoloogina. Linnustiku poolest oli muidugi imede maa Taimõri poolsaar oma hanede rohkusega. Venemaal viibisin viimati 1991. aasta septembri alguses.

Külastasime Kamtšatkat, meid õnnitleti ametlikul tasemel Eesti iseseisvumise puhul ja pakuti sel puhul üheks päevaks tasuta helikopteri reisi. Praegu on imelik mõelda, et see sündis Venemaal...

Taasiseseisvunud Eesti aegadel on töö- ja ametireisid, ka vabaajareisid, viinud mind paljudesse maakera eksootilistesse paikadesse. Neist eriti põnevana meenuvad automatk ja linnureis koos Andres Kuresooga läbi Senegali kaitsealade, tööd linnukaitse „misjonäridena“ koos Marko Valkeriga Gambias ja kuupikkune loodusreis Sumatra saarele. Viimane linnureis toimus 2010. aastal Indiasse.

Oled kümmekond aastat olnud tegev ka Eesti Jahimeeste Seltsi juhtkonnas. Kuidas näed jahipidamist looduskaitse kontekstis? Kas näiteks kevadine hanejaht võiks olla mingitel tingimustel lubatud?

Endise jahindustegelaseks mõistan jahinduse kui pärandkultuuri nähtuse uuendamist ja sidumist looduskaitse eesmärkidega. Ennekõike pean tähtsaks eetika hoidmist lipukirjal. Elu hoidmise pühaks printsipi on ulukite säästmine nende sigimisajal, minu meelest välistab see kevadise linnujahi, ka metsshanede heidutsjahi. Haneparved, samuti sookurged, kormoranide ja merikotkaste kasvanud asurkonnad on need vähesed positiivsed näited linnurohkusest üldise allakäigu ja kaose taustal. Neid peame säästma.

Mida soovivad alustavale linnuhuvilisele?

Algajaile soovin huvi süvendamist, milleks praegune aeg pakub ju erakordselt häid võimalusi uuenenud fototehnika ja mitmekesiste linnumääramise võimaluste näol. Huvituge meie looduskoolidest, tutvustage oma vaatlusi interneti kaudu ning täiendage meie andmebaasi.

Ja mida edasijõudnule?

Koostööd kutseliste uurijatega ning rohelise mõtteviisi edendamist ühiskonnas, kus kahjuks ka tänapäeval kipub tooni andma liigne pragmatism, tehnokraatia ja looduse allutamise kirg. Kui rohepöör on vaid loosung ja ühiskond ei mõista pidurdamise hädavajalikkust, jätkab loodus inimeseta ja saab kindlasti hakkama.

↑ Kalakajaka munad pesas.

← Uuritav pesitsuskoloonia asus Kakrarahu laiul
Fotod: Anni Hipp Visla

Kas kalakajakas lõikab kühmnokk-luige lähedusest kasu?

Anni Hipp Visla

.....
Anni Hipp Visla uurimistö „Kalakajakate ja kühmnokk-luigede kommensaalne suhe pesitsuskoloonias“ osales 2023. aasta õpilaste teadustööde riiklikul konkursil.
.....

Mind on alati huvitanud loodus. Eriti oluline on minu arvates uurida oma kodukohta lähedal asuvat loodust, et teada, kuidas seal pesitsevaid loomi paremini hoida ja kaitsta. Kuna olen kogu elu elanud Läänemaal, olen ka oma uurimisteed sidunud Läänemaa loodusega. Mu põhikooli uurimisprojektiks oli kalade kokkupuude merereostusega. Põhikooli uurimistö juhendaja Tuul Sepp pakkus välja idee minna 2022. aasta kevadel tema tööruhuga kaasa Kakrarahu laiule kajakaid uurima. Minu koolipoolne juhendaja oli Imbi Raudkivi.

Uurimistö lindudest oli hea võimalus katsetada midagi põnevat ning saada uusi kogemusi ja teadmisi kodukandi looduse kohta. Arvan, et sel teemal uurimistö tegemine aitab kaasa ka tulevase eriala valimisel, sest praegu on plaan siduda amet loodusainetega.

Minu uurimistö põhieesmärk oli välja selgitada, kas kühmnokk-luigede ja kalakajakate vahel esineb pesitsuskolooniates kommensaalne suhe, kus luigepesa lähedus kaitseb kalakajaka mune rüüstamise eest. Selleks kaardistasin kajaka- ja luigepesad laiul, fikseerisin munade arvu pesas, registreerisin pesarüüste episoodid ja märkisin üles koorunud tibusid.

Minu uuritud pesitsuskoloonia asukohaks on Kakrarahu laid. Laiul pesitseb palju liike, teiste seas kalakajakas, hõbekajakas, randtiir, kühmnokk-luik ja merisk.

Looduslike elupaikade kadu on põhjustanud mitmesugused inimtegurid. Inimtegevuse mõju

on leitud ka teiste merelindude puhul. Tihedamas koloonias on rüüsteoht suurem ressursside puuduse tõttu. Elupaikade kadumisest tingituna kolib Kakrarahule ka teisi liike, nagu näiteks kororanid, kes suurendavad toidukonkurentsi.

Välitööd Kakrarahul toimusid pidevalt mai algusest juuni keskpaigani. Mina osalesin välitöödel kahes etapis, millest esimene jäi mai keskpaika. Eesmärk oli üle kontrollida kõik laiul olevad kalakajakate pesad, mille juures juhendas mind Johan Boeijkens. Kasutasime mobiilirakendust „Kakrarahu“, mis võimaldas kogu laiul ulatuses näha pesade asukohti, millest igaüks oli märgitud kindla numbriga. Rakendus andis teavet, millised pesad asuvad hetkel meie kõige lähemal ning mitu muna on selles pesas eelmise päeva seisuga.

Juunis toimunud välitööde eesmärk oli kontrollida pesade ja munade seisuga ning koorunud tibusid röntgeniga. Andmebaasi sai info selle kohta, kas ja kui palju tibusid mingis pesas koorus ning kas pesa langes rüüstamise ohvriks või mitte. Luigepesade geograafilised koordinaadid salvestati samuti rakenduse kaudu andmebaasi.

Analüüsiks kandsime tabelisse pesa numbriga (koodi), munade arvu pesas ja koorunud poegade arvu. Lisaks kaasasime analüüsi kajaka- ja luigepesade arvu iga konkreetse pesa läheduses, jagades pesaümbruse piirkondadeks raadiusega 3 m, 6 m, 9 m ja 15 m. Pesade kauguse üksteisest saime GPS-koordinaatide järgi „Kakrarahu“ rakendusest. Piirid määrasime selle järgi, kuidas käitusid luiged meie lähenemisel pesale: umbes kolme meetri peal tõusid luiged püsti ning susisid kurjalt, umbes kuue meetri peal püsisid

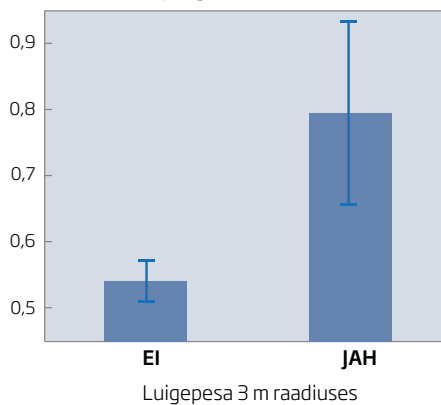
↑ Välitööde teisel etapil kontrolliti koorunud poegade arvu.

pesal, kuid siiski susisesid, umbes üheksa meetri peal jälgisid möödujat ja umbes viieteistkümne meetri peal ei reageerinud võimalikule rüüsteohule üldse.

Kajakate puhul on naabrite rohkusel positiivne mõju nii esimese muna koorumise tõenäosusele kui ka pesast koorunud poegade koguarvule. Luigede puhul on luigepesa lähedus positiivse mõjuga pesast koorunud poegade koguarvule, aga mitte esimese poja koorumise tõenäosusele. Luigepesast vähem kui 3 m kaugusel pesitsenud kajakate pesadest koorus keskmiselt 0,79 tibu, ülejäänud pesadest keskmiselt 0,54 tibu. Kajakapesade positiivne mõju avaldub suure raadiuse (15 m) korral (kui palju kajakapesi naabruses on), luigepesade mõju aga just väikese (3 m) raadiuse korral (kas luigepesa on naabruses või mitte).

Tulemuste põhjal võib öelda, et luigepesa lähedus kalakajaka pesale on positiivse mõjuga. Luigepesa asumine kuni kolme meetri kaugusel on kajakale kasulik, sest see mõjutab koorunud poegade koguarvu positiivselt. Laiul asusid luigepesad enamasti kajakatest eraldi, laiul äärealadel, mis kajakate jaoks pole just kõige turvalisem pesitsuspaik, sest seal on suur üleujutuse oht. Laiul märkasime, et meie möödumisel luigepesa lähedalt käitus luik ähvardavalt, liikus meie poole ja susises. Samamoodi tõrjus luik ka teisi pesale lähenevaid loomi, kes võisid olla rüüsteohuks nii tema enda pesale kui ka läheduses olevale kajakapesale. Tegelikult kaitses luik muidugi oma pesa, kuid sellest said kasu ka luige lähedal pesitsevad kalakajakad. Oletan, et tegemist on kommensalismiga, sest kajakas sai luigest kasu oma pesa kaitsmisel, samal ajal kui luik ei saanud kajakanaabrusest ei kasu ega kahju. Seega võitsid luigepesa lähedal asuvad kajakapesad eelkõige luige

Pesast koorunud poegade arv

Joonis 1. Pesast koorunud kalakajaka poegade arv sõltuvalt luigepesa lähedusest.

↑ Kajakapoja rõngastamine.

Tabel 1. Muna mass vastavalt munemisjärjekorrale.

Tunnus	Valimi suurus	Keskmine	Standardviga
Muna 1 mass	546	55,30	0,19
Muna 2 mass	374	55,36	0,21
Muna 3 mass	224	52,72	0,27
Muna 4 mass	11	52,26	1,74

Tabel 2. Esimese muna koorumise tõenäosuse sõltuvus läheduses asuvatest kajakaja- ja luigepesadest.

Naabruse raadius	Kajakapesad		Luigepesad	
	F statistik	p	Wald statistik	p
15 m	1,4	0,004	0,8	0,38
10m	1,0	0,459	0,4	0,53
6 m	1,5	0,05	2,9	0,09
3 m	0,5*	0,49	1,5	0,22

* Wald statistik, sest sõltumatu muutuja jaotus polnud normaalne

Tabel 3. Koorunud poegade koguarvu sõltuvus kajakapesade arvust läheduses asuvatest kajakaja- ja luigepesadest

Naabruse raadius	Kajakapesad		Luigepesad	
	F statistik	p	Wald statistik	p
15 m	1,5	0,002	0,4	0,51
10m	1,5	0,02	0,7	0,39
6 m	1,3	0,16	9,9	0,002
3 m	0,9*	0,36	7,9	0,005

* Wald statistik, sest sõltumatu muutuja jaotus polnud normaalne

kaitsest, sest kajakaja jaoks pole laiul äärealal olev pesitsuskoht kõige kvaliteetsem.

Müüri uurimus aitab paremini mõista, millised tegurid mõjutavad liikidevahelisi suhteid ja lindude pesitsusedukust. See on vajalik teadmine, et prognoosida kliimamuutuste ja muude inimese põhjustatud keskkonnaprobleemide mõju mere- ja kolooniatele. Kui teame, mis tegurid mõjutavad kolooniates pesitsusedukust, saame paremini prognoosida populatsioonide käekäiku tulevikus.

Kägudel külas

Jaanus Elts

↑ Loo autor Jaanus Elts on käo kätte saanud.

↓ Aasta linnu projektijuht Jaanus Aua kägu püümisest vabastamas.

Ühe tänavuse aasta linnu kampaania osana plaanisime vähemalt viis kägu varustada väikese saatjaga – ikka selleks, et tolle salapärase liigi toimetustest just pesitsusajal rohkem teada saada. Selleks et katta võimalikult pikk periood liigi siin viibimise ajast, alustasime ka välitöid varakult. Arusaadavalt on saatja paigaldamiseks vaja linnu esmalt kinni püüda. Neid kogemusi oli meil küll vähe, sest olgem ausad – korralikku käouurimist polegi ju Eestis varem toimunud.

Käod on varasuvisel ajal väga lärmakad, sest pesitsusperioodile on vaja hoog sisse saada. Seepärast alustavad mõned isaslinnud laulmist juba kell kaks öösel ja teised jäävad vakka vahetult enne südaööd. Tõsi, tänavune erakordselt kuiv ja kuum kevad on ilmselt mõneti mõjutanud ka kägude tegemisi, kuigi toidulaud näib neil olevat rikkalik – vähemalt hakkavad esimesed puuoksad putukate toel juba raagu minema.

Esimese käo „püügikindluse“ testimise võtsin ette 5. mail. Eesmärk oli kontrollida peamiselt kasutatava meelitusheli sobivust ning muidugi ka seda, kas käod on juba piisavalt agressiivsed, et neid üldse püüda saab. Üldreegel on, et kevadisel ajal on pesitsejate püüdmine võimalik vaid selliste isendite puhul, kes konkurente peletades tähelepanu kaotavad ja seetõttu püügivahendisse vupsavad. Mai alguses oli ilm veel üsna jahe ning kägusidki polnud palju saanud. Esimene katse näitas, et üks Pataste kägudest oli tõesti juba sõjakalt meelestatud, kuid kinni nabida teda ei õnnestunud. Esimestel päevadel meil püügiga edu polnud. Ikka juhtus nii, et kägu tuli küll ligi, kuid hakkas kõrgel latvade vahel lendama ja vaatamata intensiivsele häälitsemisele – see peaks viitama tema piisavale agressiivsusele – allapoole ei tulnud ning lootus sellist lindu tabada oli nullilähedane.

Esimene edukas püük toimus 12. mail. Ilm oli selleks ajaks soojenenud ning kägusid oli saanud ohtralt. Seepärast polnud ka ime, kui meie poolt välja pandud „kunstkäod“ äratasid kohalikes käoisaandates suurt tähelepanu. Põhiline energia läks neil muidugi üksteise jälitamisele ja korraga võis näha kolmeliikmelist rongkäiku, kuid midagi sellist meil just vaja oligi. Me ei pidanud kaua ootama: peagi kaotas üks lindudest valvsuse, laskus madalale, lendas üle „kunstkäo“ ning sööstis järsu vasakpöördega otse võrku! Kuna linnu lendas ümbruses veel, jäid kaks Jaanust autosse arutama, kas võtta linnu kohe välja või oodata veel pisut lootuses, et mõni järgmine kägu nüüd tekkinud olukorda kaema tuleb ja

Palun teata käo pesitsemisest!

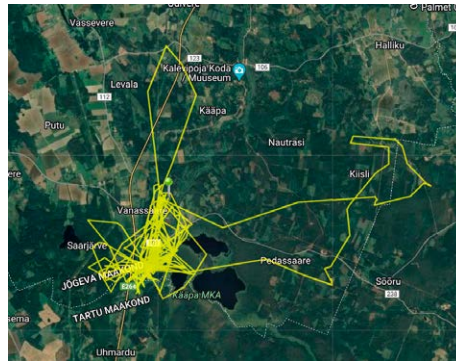
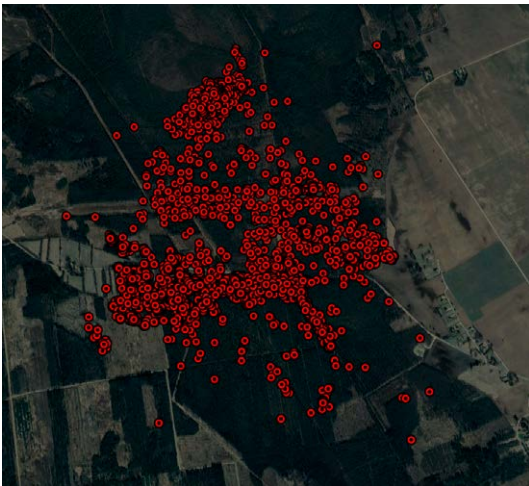
Käoaastal on paslik pöörata erilist tähelepanu käopoe-gadele. Kuna käo muna on sulase omaga väga sarnane, suudab vaevalt enamik meist pesa leidmisel kindlalt öelda, kas sellesse on oma muna poetanud ka kägu. Hoopis teine lugu on juhtudega, kus leiata väikelinnu pesa ja selles on vaid üks, vanalindudega võrreldes ebaproportsionaalselt suur poeg. Eriti ilmne on käopoja olemasolu muidugi juhul, kui too on juba suurem. Siis on näha tema üldmuljelt tume, kuid iseloomulikult viiruline sulestik, noka ere sisemus ning muidugi tavapäratu suurus võrreldes pesa mõõtmetega.

Leitud pesast palume teada anda aasta linnu projektijuhile Jaanus Auale (jaanus.aa@gmail.com). Kindlasti oleks vaja teada pesa täpseid koordinaate, vaatluse kuupäeva ja fotosid pesast, et juba enne leiu kontrollimist saaks välistada valemäärangud. Ühe sellise pesa juurde paigutatakse koostöös Looduskalendriga pesakaamera. Oleks väga põnev vaadata, mis seal parasiteeritud pesas siis tegelikult toimub! Ühtlasi saame paremat aimu, milliseid liike kägu meil praegusel ajal sulastena kasutab.

↑ Käo emaslind.

Foto: Janeelika Kaur

↑ Käo Poiss Jaasi liikumised 5. juunini.

↑ Käo Poiss Elmari liikumised 5. juunini.

← Käo Poiss Haraldi liikumised 5. juunini.

meie saagi kahekordistab. Kuna esimene lind ei olnud võrgus kindlalt kinni ning hakkas end võrgukoti serva poole nihutama, otsustasime kindluse mõttes selle spekaakli lõpetada. Mõningase näputöö järel läkski lendu meie esimene GPS-GSM saatjaga kägu, kes sai nimeks Harald.

Omaette kogemuse osaliseks sai käotiimi liige Liis Keerberg, kes jagas seda ka oma Facebooki kontol 18. mail: „Haraldile ja Georgile lisandus saatjaga kägu Caesar! Poiss püüdis ka emaskäo kujuga paarituda, kuid kuna too jäi tuimaks tükiks, siis istus talle lihtsalt nõutu näoga pähe. Ja edasine on juba teadusajalugu.“ Nii et kägusid varjatult jälgides võib sattuda nägema igasuguseid kurioosumeid.

Loo kirjutamise ajaks on saatjat kandmas juba seitse isakägu ja nüüd on meil veel vaid üks unistus – et võrku tuleks ka mõni emaslind. Praegused tulemused näitavad, et meie kägude kodupiirkond on suhteliselt väike, umbes üks ruutkilomeeter. Kuid esimesi ümberpaiknemisi on juba märgata ning võimalik, et suve teiseks pooleks on nende kasutatava ala suurus juba mitmekordistunud.

↓ Käotiimi liige Liis Keerberg laseb lendu saatjaga käo Caesar.

Kuvatõmmis FB postituse videost.

Verejanulised Tartu linnavaresed

Marko Mägi

Astun varahommikuses suvises Tartus läbi linna, liiklust ei ole, on vaid linnukoor, mis kostab nii linnasalust, botaanikaaiast kui ka Emajõe vastaskaldalt. Mõttes ketran plaane, mida kõik on vaja tööle ära teha. Korraga, enne Vabadussillani jõudmist, maandub mu ette kõnniteele kaks tuvi, keda jälitab hallvares. Vares kargab väiksemale tuvile turja, surub ta vastu maad ja hakkab nokaga pähe taguma. Sulgi lendab, tuvi rabeleb. Suurem tuvi vaatab sündmust eemalt pealt, ei sekku. Ka mina ei sekku, jään vaatama. Tegelikult siiski sekkun, sest pelgalt minu kohalolu häirib varest – ta piidleb mind silmanurgast. Seisan, jälgin. Vares jälgib mind. Tuvi kasutab varesse tähelepanu hajumist, rabeleb vabaks, kuid vares on kohe taas tal turjal ja jätkab nokahoopide jagamist. Astun paar sammu lähemale. See on varesele liig. Ta vabastab tuvi, kuid ei ole kindlasti temaga lõpetanud – tuvid pagevad jõe vastaskaldale silla alla, vares järgneb neile. Teisel pool jõge inimesi ei ole, on liialt varane aeg. Vares asub taas tuvi materdama, taas lendab sulgi. Tuleb ka teine vares, kuid see tekitab parasjagu segadust ja lõpuks pääseb tuvi plehku, varesed jäävad aga teineteist söimama.

Tartu linnasalus pesitseb tänavu vähemalt üks hallvaresepaar, võib-olla kaks. Kuna olen samas piirkonnas varem sõjakaid vareseid näinud, olen üsna kindel, et tegu on samade lindudega. Hallvares ei ole toidu suhtes valiv – kui on võimalus, siis tuleb seda kasutada. Tavaliselt piirdub ta linnas prügikastide ümbruses leitavaga või revideerib ise prügikaste. Praht prügikastide ümbruses ei ole alati inimese lohaku, sageli on see varese töö. Elusa linnu, eriti tuvisuuruse linnu murdmine ei ole kindlasti varese igapäevane toiduhankimisviis, kuid väiksemaid linnupoegi võivad nad enda ja poegade kohutäiteks siiski murda. Nädal tagasi sain telefonikõne, kus teatati, et Tartu kesklinn tuleb varestest vabastada, muude süüdistuste seas kostis ka: „... sest nad söövad ära kõik väikesed linnud!“ Kõiki kindlasti ei söö, mõne võib-olla. Varesed on nutikad; kui on selgeks õpitud, et tuvist on võimalik kõht täis saada, siis seda ka tehakse. Kuid täiskasvanud tuvi on varesele vääriline vastane, kellest tema jaks naljalt üle ei käi, noor tuvi on kergem saak. Paar päeva varem olin linnasalust leidnud noore tuvi jäänused, vares nokkis luudelt viimaseid raasukesi. Ilmselt murdis tuvi kanakull – aastate eest nägin Ruudit (üks

↑ Hallvares ei ole toidu suhtes valiv.

Foto: Ulvi Karu

Tartu kanakull) salus tuvi söömas. Kuid mine tea, äkki sai vares sellest murdest maitse suhu ja otsustas omal käel tuvi-jahti proovida?

Tornide linnuvaatluspäeval märgati kõige rohkem liike Puses

Tornide linnuvaatluspäeval 11. mail kogunes kümnes tornis linde vaatlema **61 huvilist, kes märkasid kokku 151 liiki linde**. Kõige rohkem liike – **106** – märkasid vaatlejad Läänemaal **Puise bussijaama vaateplatvormil**. Selles vaatluskohas käis ka kõige enam huvilisi, sest lähedal asuvas Haeskas toimus samal päeval linnumess ja -ralli. Puise osutus kõige linnurikkamaks ka 2021. aastal, mil seal märgati 93 liiki linde.

Sisemaal asuvatest tornidest kuuldigi ja nähti kõige rohkem liike **Raigastvere tornis**, kus kolm vaatlejat panid kirja **63** linnuliiki.

Vaatlejatele silma ja kõrva jäänud põnevamad liigid oli tänavu näiteks rabapistrik, söödikänn, vööt-pöösaland ja lääne-pöialpoiss.

Harjumaal Eru lahe vaatetornis huvilisi juhendanud Artto Pello sõnas, et tornide linnuvaatluspäev möödus heas tujus. „Ilm oli küll

Linnuvaatlejad Puise bussijaama vaateplatvormil.

Foto: Margus Ellermaa

üsna jahe ja tuul päris korralik, kuid üht-teist ikka nägi ning inimesi käis ka edasi-tagasi,“ lihas Pello.

Tornide linnuvaatluspäeva tulemusi saab vaadata lehelt eoy.ee/tornide-linnuvaatluspaev.

Eesti Ornitoloogiaühing korraldab tornide linnuvaatluspäeva alates 2011. aastast ja sellega tähistatakse rahvusvahelist rändlindude päeva. Mullu sai kõige linnuliigirikkama torni tiitli Eru lahe ääres asuv torn, kus märgati 86 liiki linde.

Pesitsevad metsalinnud Põhja-Pärnumaal Kodesmaa külas 2022.-2023. aastal

Eedi Lelov

Elan Põhja-Pärnumaal Kodesmaa küla servas Järveääre talus ja olen alates 1990. aastast sealkandis, ca 22 hektari suurusel metsaalal teinud pidevalt ning järjekindlalt ornitoloogilisi vaatlusi (fenoloogilised vaatlused, haneliste ja sookurgede ränne, talvised ja suvised aialindude vaatlused jne). Metsalindude pesitsusaegset arvukust hakkasin kaardistama alles 2022. aastal.

Puistu asub intensiivse kasutusega mosaiikses põllumajandusmaastikus. Ala on välja kasvanud kunagisest puisniidust, mille servades olid väikesed põllulapikesed, kus kunagi kasvatati teravilja ja põldheina. Puisniidul varuti heina, tehti hagu ja raiuti suurematest puudest ka tarbepuid. Suve teisel poolel karjatati seal veiseid ja hobuseid.

Puistu on erivanuseline ja -ilmeline: seal leidub kuuski, kaski, haabu ja üksikuid vahtraid. Kõpsamad puud on 70-80 aasta vanused, kuid üksikute kuuskede vanus on sadakond või rohkemgi aastat (puud, mis on kunagi kasvama jäetud karjamaad piiravate kiviaedade lähedusse). Metsaala iseloomustab sarapuude rohkus, palju on ka pihlakaid ning mosaiiksete laikudena toomingaid. Vaadeldaval alal on neli kinnistut. Kõige suurem on

Järveääre kinnistu, mis moodustab ligikaudu poole kõnealusest metsaalast ja on ühtlasi selle kõige mosaiiksem osa. Sellel kinnistul on ca 0,3-hektarine männik. Uustalu kinnistul on umbes poole hektari suurune kuusik, mis on küll paarkümmend aastat tagasi tugevalt läbi raiutud. Kõigil neljal kinnistul on viimastel aastakümnetel domineerinud nn talupojatarkus: metsa majandatakse neil kuudel, mille nimes esineb r-täht. Alal ei hakka silma ühtki lageraieauku. Ühtlane metsamüür pakub silmale ilu ja südamele rõõmu ning paistab hästi silma ka liiklejale Tallinna-Pärnu maanteel.

2022. ja 2023. aasta pesitsusperioodil registreerisin kahe aasta kokkuvõttes 31 pesitsevat linnuliiki.

2022. aastal täheldasin 93 linnupaari pesitsemist 28 liigist (4,2 paari/ha) ja 2023. aastal 95 linnupaari pesitsemist 29 liigist (4,3 paari/ha).

Looduskaitse seisukohalt on kõige „magusam“ linnuliik kindlasti **väike-kärbsenäpp**. Selle liigi mainimine metsaraie soovijatele on arvestatav trümp, nagu ka **väike-kirjurähn** (pesitses 2022. aastal ning on pesitsenud ka varem) ning **laanepüü** (pole vaadeldaval alal alates 1990. aastast pidevalt esinenud, kuid liigi tõestatud pesitsemise on registreeritud 2001. aastal).

↑ Hallpearähn on vaatlusalal sage külaline.

Foto: Silver Kibuspuu

Toitekülalisena leiab põldudevahelise metsa aeg-ajalt üles ka **valgeselg-kirjurähn**. Mittepesitsevatest lindudest on sagedasimad külalised veel **hallpearähn** ja **musträhn**. Korra, 1990ndate alguses, olen kohanud ka roherähni.

Igal aastal olen trehvanud **mänsakut**. Puistu keskosa, kus on palju kuusetihnikuid ja ohtrasti sarapuid, on sellele liigile igati sobiv, kuid pesitsemas ei ole ma teda seni täheldanud.

Nr	Liik	Esinemine 2022. a	2023. a
1.	Kaelustuvi	5	4
2.	Hiireviu	-	1
3.	Väike-kirjurähn	1	-
4.	Suur-kirjurähn	1	1
5.	Peoleo	-	1
6.	Pasknäär	-	1
7.	Salutihane	2	1
8.	Sinitihane	1	1
9.	Rasvatihane	5	6
10.	Sabatihane	1	1
11.	Mets-lehelind	5	8
12.	Salu-lehelind	4	5
13.	Väike-lehelind	7	7
14.	Käosulane	4	2
15.	Mustpea-põõsalind	2	2
16.	Aed-põõsalind	3	1
17.	Käblik	1	1
18.	Puukoristaja	1	2
19.	Porr	1	1
20.	Laulurästas	4	4
21.	Vainurästas	2	3
22.	Musträstas	6	4
23.	Hallrästas	4	3
24.	Punarind	7	8
25.	Väike-kärbsenäpp	1	2
26.	Must-kärbsenäpp	3	2
27.	Vösaraat	1	1
28.	Metskiur	4	1
29.	Metsvint	15	19
30.	Leevike	1	1
31.	Siisike	1	1
Kokku pesitsevaid linnupaare		93	95

↑ Väike-kärbsenäpp on looduskaitse seisukohast arvestatav liik.

Foto: Karl Adami

Kakkudest on olnud esindatud **värbkakk**, **händkakk** ja **kõrvukräts**.

Kõrvukrätsu olen kohanud vaid mõnel korral ja ainult Järveääre talu õues.

Händkakku kohtasin sagedamini 1990ndate esimesel poolel. 1998. aastal püüdis see liik pesitseda elumajast ca 200 m kaugusel metsas. Linnud tegid ilusa pesalohu saepuruse, mis oli raputatud nn Hägeri tüüpi pesakasti põhja – see on katusea pesakast, mis meenutab laia sügavat puutüügest –, kuid munemiseni ei jõudnud. Viimastel kümnenditel olen händkakku harvemini kohanud: 2000ndail tegin kaks vaatlust, 2011.-2020. aastal kolm vaatlust ja aastail 2021-2022 vaatlesin üht isendit pea nelja kuu vältel (24.10.2021-14.02.2022). Lindu võis sageli näha ka päeval ajal ning mitmel korral Järveääre talu õuel.

Värbkakku kohtasin vaadeldaval alal esimest korda 21. oktoobril 1997. Ajavahemikus 2006-2023 kohtasin seda liiki igal aastal, välja arvatud 2010. aastal, ja sagedamini sügistalvisel perioodil. Tihti olen värbkakke kohanud toidumaja juures. Kolmel korral olen näinud, kuidas kaku saagiks on langenud rasvatihane. Korra sattus värbkakk ka tihaste püüdmiseks ülesseatud loorvõrku (19.12.2020). Lind rõngastati ja lasti vabaks.

Vaadeldava ala piiride vahetus läheduses olen täheldanud pesast välja lennanud ja toitu manguvaid värbkaku noorlinde: 19. juunil 2003 märkasin üht sellist isendit ja 16. juunil 2023 kolme noorlindu.

Huvitavad linnuleiud!

- 13.04 nähti Karustes Saaremaal **höbehaugast**. Tegu on uue liigiga Eestile.
- 17.04 vaadeldi Kassaris 2 **väike-lumehane**, mis on selle liigi 3. vaatlus Eestis.
- 03.05 märgati Kalanas **sini-saba**, tegu on selle liigi 10. vaatlusega Eestis.
- 28.05 nähti Höbringi külas Läänemaal **raisakotkast**, mis on selle liigi 14. vaatlus Eestis.
- 29.05 kohati Purekkari neemel **väiketrappi**, tegu on selle liigi 6. vaatlusega Eestis.
- 01.06 vaadeldi Audrus **kääbuskotkast**, mis on selle liigi 7. vaatlus Eestis.

Ilmus aasta linnu mark

Omniva ja Eesti Ornitoloogiaühingu koostöös ilmus aprilli lõpus aasta linnule käole pühendatud postmark.

Postmargi kujundas Vladimir Taiger ja see trükiti trükikojas Vaba Maa. Margi nominaal on 1.30 eurot ja see on müügil Omniva **e-poses** ja postkontorites.

Eesti Ornitoloogiaühing

Address: Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee
www.eoy.ee

Tiirutaja

Toimetaja: Ulvi Karu
E-post: ulvi.karu@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Teostus: HIMANTO.EE

Toetajad

Lehe väljaandmist on peale märgitud fotoautorite toetanud: **Keskonna-investeeringute Keskus**

ISSN: 1736-6844

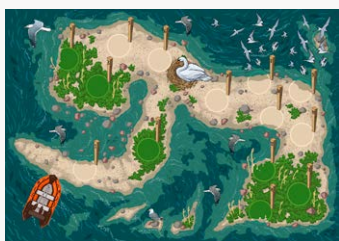
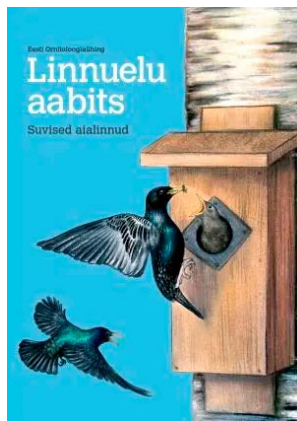
Trükisetutvustus

Linnuelu aabits. Suvised aialinnud

Kevadeootust võib linnumaailmas märgata juba veebruaris, kui mõni tihane, muusträsta või kodukakk hoogsamalt laulma hakkab. Tõeline kevadekuulutaja on paljude inimeste jaoks siiski esimene koduaias nähtud kuldnokk. Pärast kuldnokkade saabumist muutub koduümbruse linnuelu päevaga larmakamaks ja värvikamaks. Viimased sulelised jõuavad lõunamaalt kohale alles mai keskel.

Riho Kinksi koostatud raamat on mõeldud nii maa- kui ka linnainimesele. Tutvuda saab kolmekümne tavalisema aialinnuga. Raamatust saab muu hulgas teada, kuidas linnud pesakohta valivad ja kuidas kulgeb nende pesaelu, kuidas meelitada oma aeda rohkem sulelisi ning kuidas ehitada, paigaldada ja hooldada pesakasti või pesaalust.

Tegu on teise, täiendatud trükiga. Uuendatud on liikide arvukusandmed ja ladinakeelsed nimetused. Esmatrükk ilmus 2013. aastal.

Anna hoogu Kakrarahu merelindude uurimisele!

Tartu Ülikooli teadlased on valmis saanud lauamängu, mis peegeldab elu merelindude pesitsuskoloonias Matsalus Kakrarahul. Mängija saab kehastuda kalakajakaks ning valida parima strateegia, et jõuda ülima eesmärgini: haududa välja täiskurn ehk kolm tibu. Samal ajal tuleb tegeleda ka kaasmängijate takistamisega. Bioloogid ja lauamänguentusiastid

on mängu arendanud ligi 2 aastat. Mäng peegeldab võimalikult täpselt looduses toimuvat, oma roll on nii õnnel kui strateegial. Ka pesitsevad linnud Matsalus peavad lootma nii kogemusele ja oskustele kui ka heale õnnele!

Mängu idee autoriks on Kakrarahu merelindude uurimise teadusprojekti vedav loomaökoloogia teadur Jeffrey Carbillat, arendustöö ja projektijuhtimisega panustab loomaökoloogia professor Tuul Sepp, kunstnikuks on Mark Antonius Puhkan. Sama meeskond annab paralleelselt sõsarprojektina välja koomiksiraamatu „Ma mäletan: kajakatibu kodusaare lugu“, mida toetab ka Eesti Teadusagentuur. See on põnev lugu linnupoja esimesest elukevadest, tema avastustest ja seiklustest, ning pesitsus-

koloonias valivatest röömudest ja ohtudest.

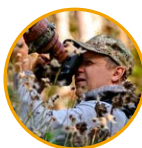
Nii mängu kui koomiksi väljaandmist saab toetada ühisrahastusplatvormi **Hooandja** kaudu, kus kampaania on avatud 15. juulini. Esialgsete plaanide kohaselt vaid Hooandja kaudu neid toredaid projekte toetada saabki, sest autorite põhieesmärk on teadlikkuse tõstmine merelindudest ja mäng ning koomiks soovitakse hoida võimalikult soodsas hinnas, vältides vahendajate kulusid.

Mängu väljaandmiseks on teadlased asutanud MTÜ Aves Maris, mis toetab merelinnuteadust ja loodusteadlikkuse tõstmist. Kui projektid peaksid osutama kasumlikuks, suunatakse MTÜ kaudu raha merelindude uurimisse. Kutsume hoogu andma ja endale toredat mängu hankima!

Osale!

- 1. märts – **Suvine aialinnupäevik**. Eesti Ornitoloogiaühing kutsub märkama ja avastama elurikust oma koduaias ning tehtud vaatlusi kirja panema. Lehel eoy.ee/aed loodud päevikusse saab üles märkida märtsist kuni oktoobrini aias märgatud ja pesitsevad linnud, aga ka silma jäänud imetajad, roomajad ja putukad ning taimede õitsemise puhkemise ajad.
- 3. aprill – **Käopärimuse kogumine**. Eesti Rahvaluule Arhiiv ja Eesti Ornitoloogiaühing korraldavad lugude ja pärimuse kogumisvõistluse 2024. aasta linnu käo kohta. Iga huviline saab jagada oma meenutusi käoga kohtumisest, teadmisi ja uskumusi kukulinnust. Lisateave: eoy.ee/kagu ja kratt.folklore.ee.
- 3. aprill – **Käokellade loendus**. Eesti Ornitoloogiaühing korraldab käokellade loenduse, et teada saada, kui palju käokellasid Eestis leidub ja milline on nende lugu. Oma käokella lugu saab jagada, täites vastava vormi lehel eoy.ee/kagu/kaokellade-loendus/osale.
- 1. juuli – **Eesti Looduse fotovõistlus**. Ajakiri Eesti Loodus kutsub osalema fotovõistlusel, kuhu saab esitada Eestis tehtud fotosid valbt looduses elavatest loomadest, taimedest või seentest üksi või mitmekesi. Eesti Ornitoloogiaühing annab välja eriauhinna parima aasta linnu foto eest. Lisateave: www.eestiloodus.ee.

Selles Tiirutajas kirjutavad

Roger Erikson on hobikorras linnu- ja fotograafia-huviline

Tiitu Tali veab Tiirutaja personali-lugude rubriiki ning on fenovaatluste koordinaator

Liis Keenberg on ornitoloogiaühingu linnukaitsespetsialist

Anni Hipp Visla on Läänemaa Ühisgümnaasiumi abiturient

Jaanus Elts on mitmete projektide koordinaator ühingu

Marko Mägi on Tartu ülikooli linnuökoloog

Eedi Lelov on harrastusornitoloog, Kotkaklubi ja ühingu röövlinnu tööühma liige